

26-28
EKİM
2018

KOCAELİ
KARTEPE
KARTEPEZIRVESI.COM

KARTEPE SUMMIT 26-28 OCTOBER 2018

TEBLİĞLER

KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR

Aralık 2018, KOCAELİ

KARTEPE ZİRVESİ 2018
GÖÇ MÜLTECİLİK VE İNSANLIK
TEBLİĞLER KİTABI

1. CİLT

Takım No : 978-605-5116-66-8

ISBN : 978-605-5116-67-5

2. CİLT

Takım No : 978-605-5116-66-8

ISBN : 978-605-5116-68-2

Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanlığı
Karabaş Mah. Salım Dervişoğlu Cad. No:80 41040 İzmit / Kocaeli
T: 0262 318 10 00
www.kocaeli.bel.tr

Yayın Sahibi

İbrahim KARAOSMANOĞLU
Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı

Genel Koordinatör

İlhan BAYRAM

Yayın Kurulu:

Prof. Dr. Haluk SELVİ
Prof. Dr. İbrahim ŞİRİN
Prof. Dr. Yusuf ADIGÜZEL
Murat LEHİMLER
Dr. Ali YEŞİLDAL
Raşit FİDAN
Hasan YILMAZ
Hayriye SÖZER
Muzaffer SABUR

Tasarım

RNA

Bu kitabın tüm yayın hakları Kocaeli Büyükşehir Belediyesine aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. İzinsiz çoğaltılamaz ve basılamaz.
Bu eserdeki yazıların her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.
KOCAELİ BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ'nin KÜLTÜR HİZMETİDİR. PARA İLE SATILAMAZ.

I İÇİNDEKİLER

DÜNYA

15

**AZERBAIJAN BASININDA GÖÇ, MÜLTECİLİK,
SOYKIRIMLAR VE KARABAĞ SAVAŞI**

Dr. Aynure Niyaz qızı PAŞAYEVA

23

**THE HUMANITARIAN QUESTION OF ROHINGYA MUSLIM REFUGEE CRISIS
BEYOND THE FOREIGN POLICY OF BANGLADESH AND MYANMAR:
FORCED MIGRATION, IDENTITY LINKAGES AND DEMOGRAPHIC
ASSESSMENT OF THEIR HISTORICAL EXCLUSIONS AND STATELESSNESS**

Md. Nazmul ISLAM

Md. Habibur RAHMAN

EĞİTİM

51

**SURİYELİ MÜLTECİ ÇOCUKLARIN EĞİTİM SORUNU:
HATAY İL ÖZELİNDE BİR ALAN ARAŞTIRMASI**

Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN

Yunus EROĞLU

67

**TÜRK YÜKSEKÖĞRETİMİNDE SURİYELİ ÖĞRENCİLER:
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Dr. Zeynep Özde ATEŞOK

Prof. Dr. Yeşim Y. ÖZER

Prof. Dr. Ayşegül KOMSUOĞLU

77

**SURİYELİ ÇOCUKLARIN DEVLET OKULLARINDA KARŞILAŞTIKLARI
SORUNLAR (NİTEL BİR ARAŞTIRMA)**

Dr. Muhammed Esat ALTINTAŞ

EKONOMİ VE İŞ GÜCÜNE KATILIM

111

**MEKANSALLAŞMANIN İSTANBUL'DAKİ SURİYELİ MÜLTECİLER İÇİN
KÜLTÜREL ARKA PLANI VE ÖNEMİ**

Emine Uçak Erdoğan

ENTEGRASYON

- 119 **SURİYELİ GÖÇMENLERİN SOSYOLOJİK PROFİLİ
VE UYUM SORUNLARI**
Doç. Dr. Vehbi BAYHAN
- 135 **GÖÇ EDİLEN ŞEHRE UYUM SAĞLAMA SORUNU
VE BU SÜREÇTE SOSYAL HİZMET' İN YERİ**
Doç. Dr. Yusuf GENÇ
- 145 **AB ÜLKELERİNİN GÜVENLİK KAYGILARININ
GÖÇMEN POLİTİKALARINA ETKİLERİ**
Dr. Omca ALTIN

FELSEFE VE ETİK

- 157 **TÜRK TOPLUMUNDA “ÖTEKİ” İLE KARŞILAŞMAK;
SURİYELİ MÜLTECİLER ÖRNEĞİ**
Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN
Arş. Gör. Hüsna ERGÜN
- 173 **GÖÇ TEORİLERİNE KISA BİR BAKIŞ,
GERÇEKLER VE EFSANELER**
Doç. Dr. Ayhan ORHAN
Doç. Dr. Sema Yılmaz GENÇ
- 185 **GÖÇ, MUHAYYİLE, MODERNİTE VE ETİK**
Akif Kemal KOÇ

GÖÇ VE BASININ ROLÜ

- 199 **TÜRKİYE'YE KİTLESEL GÖÇLERİN SUNUMUNDA GÖZÜN VİCDANI:
TÜRK BASINI ÖRNEĞİ**
Prof. Dr. Şükrü BALCI
Dr. Öğretim Üyesi Abdulkadir GÖLCÜ
Dr. Emre Osman OLKUN

- 219 **TÜRK MİSAFİRPERVERLİĞİNİN SURİYELİ GÖÇMENLER KARŞISINDAKİ DURUMUNUN TELEVİZYON HABERLERİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**
Prof. Dr. Mustafa Kemal ŞAN
Emine YILDIRIM
- 231 **SÖYLEM VE İDEOLOJİLERİN HABERLERE ETKİSİ: ZEYTİN DALI HAREKÂTI ÖRNEĞİ**
Dr. Canay UMUNÇ
Doç. Dr. Ali KORKMAZ
İbrahim ÖZÖREN
- 251 **TÜRKİYE VE YUNANİSTAN SINEMALARINDA MÜBADELENİN VE AİDİYET SORUNSALININ SUNUMU**
Dr. Öğr. Üyesi Lokman ZOR
- GÖÇ, GÖÇMENLER VE KAMUOYU**
- 265 **SURİYELİ GÖÇMENLERİN GERİ DÖNÜŞÜ, FIRAT KALKANIVE ZEYTİN DALI OPERASYONLARINI FARKLI OKUMA**
Prof. Dr. Yakup BULUT
Dr. Öğretim Üyesi Soner AKIN
- 277 **ÇORUM HALKI GÖZÜYLE GÖÇMENLER**
Doç. Dr. Yakup ÇOŞTU
- 287 **TÜRKİYE'DE SURİYELİ GÖÇMENLERİN SOSYOKÜLTÜREL DEĞİŞİMİ VE UYUM SÜREÇLERİ İSTANBUL ESENYURT BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME**
Sibel TERZİOĞLU
- HUKUK**
- 305 **GERİ KABUL ANLAŞMASI TÜRKİYE-AB İLİŞKİLERİNİ NASIL ETKİLEDİ?**
Prof. Dr. İrfan Kaya Ülger
- 319 **GEÇİCİ KORUMANIN SONA ERMESİ VE SURİYELİLER İÇİN KALICI ÇÖZÜMLER**
Dr. Esra Yılmaz EREN
- 331 **TOPLUMSAL CİNSİYET BAĞLAMINDA KADININ GÖÇ SÜRECİNDEKİ YERİ VE SURİYELİ GÖÇMEN KADINLARIN SORUNLARINA GENEL BİR BAKIŞ**
Jülide GÜLER

349 **ULUSLARARASI GÖÇ SORUNSALININ SOSYAL DIŞLANMA BAĞLAMINDA
KADIN PSİKOLOJİSİNE ETKİSİ; TEKİRDAĞ BÖLGESİNDEKİ
SURIYELİ SİĞINMACI KADINLAR ÖRNEĞİ**
Emrullah KOCABAŞ
Selin ÖZDEMİR

359 **TÜRK ANAYASA MAHKEMESİNİN SINIR DIŞI İŞLEMLERİNE
İLİŞKİN İÇTİHADİ**
Gamze OVACIK

KADIN VE ÇOCUK

371 **ARAP BAHARININ SAVAŞ ÇOCUKLARI: TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ
ÇOCUKLARIN SOSYAL UYUMLARININ İNCELENMESİ**
Doç. Dr. Ayşe Dilek ÖĞRETİR
Gökhan ŞENGÜN
Doç. Dr. Sezai ÖZÇELİK

435 **KONYA'DAKİ GEÇİCİ KORUMA ALTINDAKİ SURİYELİ ÇOCUKLARIN EĞİTİM
SÜRECİNDE KARŞILAŞTIKLARI SORUNLAR**
Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN
Betül OK

399 **KIBRIS'TA GÖÇ, ESARET, KADINLAR VE UTANÇ KAPILARI**
Ulvi KESER
Asporça Melis KESER

TARİHTE GÖÇ OLGUSU VE GÖÇLER

463 **KOCAELİ BÖLGESİNE YAPILAN GÖÇLER VE KENTİN TOPLUMSAL YAPISINA
ETKİSİ (1850-1923)**
Dr. Oğuz POLATEL

481 **İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDA BULGARİSTAN'DAKİ
TÜRKLERİN TÜRKİYE'YE GÖÇLERİ: KOCAELİ ÖRNEĞİ**
Dr. Bilal TUNÇ

YEREL BASININ GÖÇE BAKIŞI

497 **TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ SİĞINMACILARIN BASIN-YAYIN FAALİYETİ:
HARMAL GAZETESİ ÖRNEĞİ**
Doç. Dr. Mahmut KAYA

- 515 **MÜLTECİLERİN YERLEŞİK TOPLUMA ENTEGRASYONUNDA MEDYANIN ROLÜ: MERHABA ARAPÇA GAZETESİ**
Dr. Öğr. Üyesi Ali ÖZCAN
- 533 **KOCAELİ İLİNDE YAŞAYAN SURİYELİ MÜLTECİLERİN MEDYADA KENDİLERİNE İLİŞKİN HABERLERE BAKIŞI; BİR ALIMLAMA ÇALIŞMASI**
Tansu ÖZÇAM
- YEREL ENTEGRASYON**
- 553 **SİĞİNMACILARA YÖNELİK BÜYÜKŞEHİR BELEDİYELERİNİN ROL, İMKAN VE KAPASİTESİ**
Doç. Dr. Bedrettin KESGİN
- 567 **TÜRKİYE'DE SURİYELİLERE SAĞLANAN HİZMETLERİN SPOR YÖNÜ İLE İNCELENMESİ**
Doç. Dr. Levent ATALI
- PANEL VE VAKA KRİTİK**
- 579 **SURİYELİLERİN EĞİTİMİNİN ENTEGRASYON BAĞLAMINDA YARATTIĞI YAPISAL VE BÖLGESEL FARKLILIKLAR**
Prof. Dr. Bünyamin BEZCİ
Zehra HOPYAR
- 597 **"İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE GÖÇ"**
Prof. Dr. Veysel EROĞLU
- 605 **GÖÇ OLGUSUNUN SOSYAL VE KÜLTÜREL ETKİSİ -DÂRU'L-İSLAM VE DÂRU'L-İNSAN ANLAYIŞLARI ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME**
Prof. Dr. Siddık KORKMAZ
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf SAYIN
- 615 **THE LEGAL PROTECTION OF THE REFUGEES IN THE INTERNATIONAL TREATIES AND THE CURRENT SITUATION İN TURKEY**
Prof. Dr. Seldağ Güneş PESCHKE
- 621 **GÖÇ VE DEVLET İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA OSMANLI SON DÖNEMİ İLE TÜRKİYE CUMHURİYETİ İLK DÖNEMİNDE GÖÇLER, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ARAYIŞLARI**
Prof.Dr. Adnan SOFUOĞLU
Seyfi YILDIRIM

- 643 **15. YÜZYILDA OSMANLI TOPRAKLARINA GÖÇ ETMİŞ
AZERBAYCAN ŞAİRLERİ**
Doç.Dr.Könül HACIYEVA
- 651 **GÖÇMENLERİN, FARKLI MESLEK GRUPLARINI NASIL
ETKİLEDİKLERİ ÜZERİNE BİR ANALİZ**
Doç. Dr. Murat Anıl MERCAN
Arş. Gör. Nazire BEĞEN
- 657 **REFUGEES, BORDER SECURITY, COUNTER-TERRORISM AND THE
ROLE OF EU-TURKEY COOPERATION**
Doç. Dr. Giray SADIK
- 663 **SURİYE'Lİ SİĞİNMACILARIN HUKUKİ STATÜSÜ VE ÇALIŞMA ŞARTLARI**
Ar. Gör. Burcu İRGE ERDOĞAN
- 675 **GÖÇ VE KÜLTÜREL UYUM**
Turgay ALDEMİR
- 683 **ŞEHİR HAYATI VE GÖÇ(MENLİK)**
Ali KILIÇARSLAN
- 691 **ALMANYA'DA MÜSLÜMAN KADIN KURULUŞLARININ MÜLTECİ VE
GÖÇMENLERİN ENTEGRASYONU SÜRECİNDEKİ ROLÜ**
Ayten KILIÇARSLAN
- 709 **THE REFUGEES' RIGHT TO THE CITY: STATE-RUN CAMPS VS COMMON
SPACES IN ATHENS AND THESSALONIKI**
Charalampos TSAVDAROĞLOU
- 717 **RELIGIION AND MIGRATION IN A GLOBALIZED WORLD:
RELATING GLOBAL TRENDS TO MIGRANTS AROUND
THE EASTERN MEDITERRANEAN**
Eric M. TRINKA
- 731 **ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK - DİALOG VE
EĞİTİMDE ÇAĞRILAR VE ÇELİŞKİLER**
Xatire QULIYEVA

ÇORUM HALKI GÖZÜYLE GÖÇMENLER

Doç. Dr. Yakup ÇOŞTU

Hitit Üniversitesi

yakupcostu@hitit.edu.tr

ÖZET

Ortadoğu kaynaklı göç nedeniyle Ülkemize gelenlerin bir kısmı sınır boylarında kamplara yerleştirilmiş, büyük çoğunluğu ise ülke geneline dağıtılmıştır. Ülke geneline dağıtılan göçmenler, bir taraftan yerleştikleri şehirlerin sosyal, kültürel, ekonomik ve dinsel görünümünün çeşitlenmesini, diğer taraftan ise yerleşikler açısından yeni toplumsal tecrübelerin kazanılmasını sağlamışlardır. Bunun yanı sıra, önemli problemlere yol açacak sorunların ortaya çıkmasına da neden olmuşlardır. Akademik ve kamusal alanda göç konusuna yönelik ilgideki kayda değer artışta, hiç kuşkusuz süregelen bu göç dalgalarının Ülkemizin hemen hemen her şehrine kadar dağılmış olması önemli bir rol oynamaktadır. Ülkemize yönelik göç dalgalarından Çorum ili de etkilenmiş ve on beş bini aşkın göçmen Çorum il merkezine yerleştirilmiştir. Bu durum Çorum'da yerleşik halk açısından daha önceden tecrübe edilmemiş bir kültürel karşılaşmayla sonuçlanmıştır.

Bu çalışmanın temel problemi, Çorum'da yaşayan yerleşik halkın, sonradan gelen uluslararası göçmenler hakkında ne düşündüğü ve onları nasıl algıladığıdır. Araştırma, nitel saha çalışması tekniğine dayalıdır. Veri toplama aracı olarak ise, araştırmanın temel ve alt problemleri çerçevesinde yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, makro-sosyolojik perspektiften hareketle deskriptif olarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmenlik, Göçmenlere Bakış, Çorum

Giriş

Göç, tarihsel süreç içerisinde insanlığın yüz yüze kaldığı sosyal bir olgudur. Özgül bir sosyal gerçekliği ifade eden göç olayının, hem göçmenlerin hem de yerleşiklerin yaşamlarının şekillenmesinde belirleyici bir yönü bulunmaktadır. Göç, insan topluluklarının çeşitli sebeplerle bir yerden başka bir yere evlerini, eşyalarını yani kısaca hayatlarını nakletmesidir. Bir insanın veya toplu olarak insanların mekânsal olarak yer değiştirmesinin sosyal, siyasi, ekonomik sebepleri vardır. Yani göç aslında yaşamsal faktörlerin yetersiz kalması ile daha iyi yaşam şartlarına ulaşabilme çabasının bir sonucudur.

Ortadoğu kaynaklı göç nedeniyle Ülkemize gelenlerin bir kısmının sınır boylarında kamplara yerleştirildiği, büyük çoğunluğunun ise ülke geneline kontrollü bir biçimde yayılmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir. Ülke geneline dağıtılan göçmenler, bir taraftan yerleştikleri şehirlerin sosyal, kültürel, ekonomik ve dinsel görünümünün çeşitlenmesini, diğer taraftan ise yerleşikler açısından yeni toplumsal tecrübelerin kazanılmasını sağlamışlardır. Bunun

yanı sıra, önemli problemlere yol açacak sorunların ortaya çıkmasına da neden olmuşlardır. Akademik ve kamusal alanda göç konusuna yönelik ilgideki kayda değer artışta, hiç kuşkusuz süregelen bu göç dalgalarının Ülkemizin hemen hemen her şehrine kadar dağılmış olması önemli bir faktördür.

Ülkemize yönelik göç dalgalarından Çorum ili de etkilenmiş ve on beş bini aşkın göçmen Çorum il merkezine yerleştirilmiştir. Göçmenlerin Çorum il merkezindeki yerleşimlerinin çoğunlukla sosyo-ekonomik düzeyi düşük mahallelerde yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Dinsel görünüm açısından Sünni ve Alevi toplulukların bir arada yaşadığı Çorum il merkezinde, yerleşik halk daha önceden tecrübe etmediği bir kültürel karşılaşma ile yüz yüze gelmiştir.

Bu çalışmada, Çorum il merkezinde yaşayan yabancı göçmenler¹ merkeze alınmak suretiyle, yerleşiklerin bu ulusaşırı göçmenler hakkındaki düşüncelerini beş temel perspektif üzerinden değerlendirilmeye çalışılacaktır. Buna göre, Çorum'daki yerleşik halkın (i) Ensar-Muhacir ilişkisi bağlamında göçmenlere bakışı, (ii) göçmenlerin eğitim ve sağlık problemlerine yönelik değerlendirmeleri, (iii) göçmenlerin istihdamı ve (iv) onlara vatandaşlık verilip verilmemesi hususundaki düşünceleri ile (v) göçmen topluluk kaynaklı güvenlik sorunları hakkındaki kanaatleri deskriptif olarak incelenmeye çalışılacaktır. Anılan inceleme, görüşme ve mülakat teknikleri vasıtasıyla ele edilecek verilerin makro-sosyolojik perspektiften analiz edileceği yapılabilmektedir.

Çorumda Göçmenler

Orta Doğu eksenli (özellikle Irak ve Suriye'de) yaşanan çatışmalar, güvensizlik ve kaos ortamları, coğrafi yakınlığı nedeniyle Türkiye'yi kilit bir ülke konumuna getirmiştir. Türkiye'nin, hem Asya'dan Avrupa geçiş koridoru konumunda olması, hem de güvenlik ve yaşam koşulları açısından tercih edilen bir ülke olması nedeniyle ulusaşırı göç hareketliğine ev sahipliği devam edegelmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde Anadolu, çok farklı sebeplerle göç dalgalarına maruz kalmıştır. Bu göç dalgaları, göçmenlerin belirli bölgelere/şehirlere yerleştirilmeleri nedeniyle lokal olarak tecrübe edilmiştir. Fakat Orta Doğu kaynaklı bu son göç dalgası, tüm ülke genelinde hissedilmiştir. Bir tarafta savaştan kaçıp ülkemize sığınmış ve buldukları yere adapte olmaya çalışan göçmenler, diğer tarafta da dilleri ve kültürlerinin farklılığından dolayı göçmenlere tedirginlikle bakan yerleşikler yer almaktadır. Her iki taraf için de zor olan bu durum, gün geçtikçe daha da komplike bir hal almaktadır.

Çorum, gerek sahip olduğu kültürel geçmişi gerekse de dinsel çeşitliliği bakımından Orta Anadolu'nun önemli şehirleri arasındadır. Son yıllardaki sosyal, kültürel ve ekonomik kal-

1 Yabancı göçmen: Çorum'a sonradan gelen ulusaşırı göçmenleri; geçici koruma altındaki Suriyeliler ile Iraklı, Afganistanlı, İranlı vb. göçmen toplulukları ifade etmektedir.

kınımlılığı Çorum'u cazibe mekânlarından bir haline getirmiştir. Ülkemize yönelik Orta Doğu merkezli yaşana göç dalgalarından Çorum ili de etkilenmiş ve önemli oranda yabancı göçmen Çorum il merkezine yerleştirilmiştir. Çorum il merkezi dışında, ilçe ve köylerde resmi göçmen yerleşimi bulunmamaktadır. Bununla birlikte, bireyle inisiyatif doğrultusunda özellikle istihdam amaçlı olarak ilçelerde de göçmen varlığına rastlanabilmektedir.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü verilerine göre Türkiye genelinde 08.11.2018 tarih itibarıyla geçici koruma altında bulunan Suriyeli sayısı 3.594.232 kişidir. Bunların 155.410'u geçici barınma merkezlerinde kalırken, geri kalanlar ise geçici barınma merkezleri dışında ülkenin çeşitli bölge, şehir ve ilçelerine dağılmıştır. Çorum ili genelinde ise, 2.502 geçici koruma altındaki Suriyeli bulunmaktadır.² On iki bini aşkın Iraklı ve bin civarında da Afgan, İran ve diğer yabancı uyruklu göçmenin bulunduğu Çorum ili genelinde on beş bini aşkın uluslararası göçmen bulunmaktadır.³

Çorum il merkezinde ikamet eden göçmenlerin, Kale, Gülabibey, Kunduzhan, Ulukavak mahallelerine yoğunlaştığı görülmektedir. Bu mahalleler, çoğunlukla Sünni halkın ikamet ettiği yerlerdir. Göçmenlerin yoğun olarak yer aldığı bu mahallelerde ikamet ettikleri mekanların daha çok metruk ya da eski binalar olduğu görülürken, sosyo-ekonomik açıdan iyi düzeyde olanların ise daha konforlu mekanlarda ikamet ettikleri gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra Alevi nüfusun çoğunlukta olduğu mahallelerde de, az sayıda da olsa göçmen yerleşiminin olduğu bilinmektedir. Bu araştırmanın temel problemi, Çorum'da yaşayan yerleşik halkın, sonradan gelen yabancı göçmenler hakkında ne düşündüğü ve onları nasıl algıladığıdır. Çalışmada, bu temel problem çerçevesinde aşağıdaki şu alt problemlere cevap aranacaktır. Buna göre:

- i. Çorumdaki yerleşik halkın, Ensar-Muhacir ilişkisi bağlamında göçmenlere bakışı nasıldır?
- ii. Halkın, göçmenlerin eğitsel ve sağlık sorunlarına yönelik düşünceleri nelerdir?
- iii. Göçmenlerin istihdamı hususunu nasıl değerlendirmektedirler?
- iv. Çorumdaki yerleşik halk, göçmenleri bir güvenlik sorunu olarak görmekte midir?
- v. Göçmenlere vatandaşlık verilip verilmemesi hususunda ne düşünmektedirler?

Araştırmanın evrenini, Kale, Gülabibey, Kunduzhan, Ulukavak mahallelerinde yerleşik olan Çorumlular oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklem grubunun seçiminde ise, göçmenlerle gündelik hayatta doğrudan yoğun bir ilişki içerisinde bulunan kişiler esas alınmıştır. Buna

2 Bkz. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_jcerik (Erişim Tarihi: 19.03.2018)

3 Anılan bilgiler, Çorum İl Göç İdaresi Müdürlüğü yetkilileri ile yapılan görüşmeye aittir. (Görüşme tarihi: 05.10.2017). Bu çalışma, Çorumda yaşayan yabancı göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bilinen mahalleler özelinde Çorumluların bunlara yönelik düşüncelerinin belirlenmesiyle sınırlıdır. Halen üzerinde çalışılan bir proje için Çorumdaki göçmen varlığına dair ayrıntılı nüfus dağılımı, eğitim, sağlık ve istihdamlarına ilişkin veriler ve benzeri hususlarla ilgili taleplere ilişkin resmi işlemler devam etmektedir.

göre örneklem grubu, dört mahalle muhtarı, iki muhtarlık çalışanı, iki mahalle sosyal yardımlaşma ve dayanışma derneği görevlisi, mahallede esnafılık yapan iki fırın, üç bakkal ve iki hırdavat dükkânı sahibi ile dört mahalle sakininden olmak üzere on dokuz katılımcıdan oluşmaktadır.

Araştırmada, nitel saha çalışması tekniği kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak ise, araştırmanın temel ve alt problemleri çerçevesinde yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır (görüşme ve mülakatlar Ekim-Aralık 2017 yılı içerisinde gerçekleştirilmiştir⁴). Elde edilen bulgular, verilerin makro-sosyolojik perspektiften hareketle deskriptif olarak analiz edilmiştir.

Çorum Halkının Göçmenlere Bakışı

Katılımcı grupla, araştırmanın alt problemler çerçevesinde görüşme ve mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Alt problemlerle ilişkili elde edilen bulgular, çokluk ve sıklığına göre, aşağıda ele alınarak yorumlanmıştır.

i. Ensar-Muhacir ilişkisi

Ensar ve Muhacir kavramları İslami/dini bir literatür olup, inananlar tarafından önemsenmektedir. Ülkemizdeki göç politikasının toplumsal meşrulaştırımında kullanılan Ensar-Muhacir söylemi, toplumsal bir algı oluşturulması sürecinde önemli katkısı olmuştur. Bu kavramların dini yönü, yerleşikler açısından Ensar duygusu içerisinde yardım düşüncesini pekiştirmiştir.

Çorumdaki yerleşik halkın çoğunlukla muhafazakâr kesimi bu söylemin dini içeriğinden hareketle Ensar ve Muhacir olgusunu önemsemektedir. Fakat bu söylemin günümüzün sosyal gerçekliği içerisinde, Çorum halkının göçmenlere bakışı özelinde pek fazla bir anlam ifade etmediği veya başka bir ifadeyle pratikteki değerinin zayıfladığı tespit edilmiştir. Yapılan saha çalışmalarında bu hususu destekler bulgulara ulaşılmıştır. Şöyle ki:

“Peygamber efendimiz İslami tebliğ için muhacir oldu. Bunları peygamberin muhacirliği mi şimdi? En azından gittikleri yere uyum sağlasalar” (Mahalle Muhtarı).

“Bizim inancımızda geleni geri çevirmek yoktur. Türk milleti yemez yedirir. Ama biz onlara mağdur gözü ile bakamıyoruz. Onlar savaştan kaçmış, vatanını satmış insanlar. Onlar gelip parkta bahçede yatacak, bizde onlara mı bakacağız, öyle mi... Yani kadınlar, çocuklar, yaşlılar burada kalsa o kadar adam gidip memleketini savunsa biz onlara burada gül gibi bakarız” (Mahalle muhtarı)

“Onları muhacir gibi görmüyorum. Burada tuhaf giyimli bir sürü serseri genç var. Yaşlılar, kadınlar, çocukları anlarım ama genç kesimin gelmemesi lazımdı. Bizim ülkemiz/halkımız nasıl ki savaştan kaçmıyor onların kaçmaması lazımdı” (Muhtar Sekreteri).

4 Saha çalışmaları esnasında yardım ve katkıları nedeniyle lisans öğrencim Münteha Çağatay'a teşekkür ederim.

“İslami olarak baktığımızda dinimizde yardım var. Ama onlar bunu suiistimal ediyorlar. Ter-biyersizlikleri çok fazla, halka karşı davranışları aşırı derecede kaba... İnsanlara hiç saygıları yok. Onlar burada kaldığı sürece, belki bir on yıl sonra biz Çorumu terk etmek zorunda kalacağız.” (Bakkal dükkânı sahibi).

“Gerçek muhacir verdiğin bir ekmek ile yetinmesini bilir ama bunlara bir kasa ekmek ver-sen yetmez” (Fırın İşletmecisi)

“Bir açıdan tamam çok iyi yardım ediyoruz ama bir açıdan da başımıza bela olacaklar. Çocuk doğurma oranları çok fazla o yüzden ileride nüfusları artacak” (Dernek görevlisi).
“İraklılar insanlığı, Suriyeler devletin emaneti” (Mahalle Muhtarı).

Katılımcıların Ensar-Muhacir ilişkisi bağlamında göçmenlere yönelik göçün ilk yıllarındaki bakışlarının, son yıllarda anlamını yitirmeye başladığı veya pratikteki değerinin zayıfladığı gözlemlenmiştir. Bu bakış açısı değişiminde, göçün sürekliliği, göçmenlerin geri döneceklerine yönelik düşüncesinin zayıflığı veya kalıcılıklarının artışına yönelik eğilim, ülkenin içerisinde bulunduğu sosyo-ekonomik sıkıntılar ile göçmen kaynaklı olumsuz tutum ve davranışların belirleyici rol oynadığı ifade edilebilir.

ii. Eğitsel ve sağlık sorunları

Eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanma temel insan hakları arasında yer almaktadır. Ülkemize gelen Irak ve Suriye kökenli göçmenlerin eğitim ve sağlık hizmetlerinden yararlanmalarına yönelik, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve paydaşları çeşitli çalışmalar yürütmektedirler. Çorum ili genelinde de bu çalışmalar ilgili il müdürlükleri üzerinden yapılmaya çalışılmaktadır.

Çalışmamıza katılan kişilerle yapılan görüşmelerde, eğitim ve sağlık hususunda göçmenlerin ne gibi sorunları olduğu sorulmuş ve çokluk ve sıklığına göre ulaşılan bulgular aşağıda verilmiştir.

“Devletimiz sağlık ile ilgili imkânların hepsini hizmetlerine sundu. Onların bir sorunu olacağını düşünmüyorum. Eğitimde ise dil sorunu var. Devlet onlara “900” ile başlayan TC kimlik kartları çıkartıyor ve böylece çocuklar okula gidebiliyorlar. TC kimlik kartı olmayanlar bile kayıtsız olarak okullarda derslere katılabiliyorlar. Yalnız yetişkinlerin Türkçeyi öğrenme gibi bir çabaları yok. İki yılda iki cümle öğrenemez mi insan. Merakları da yok zaten... Sebebini bilmiyorum” (Muhtar).

“Çocuğumu Suriyelilerle aynı sınıfa göndermeye çekiniyorum... Hastalık bulaşmasından korkuyorum” (Mahalle sakini)

“Hastanelerde Suriyelilerden bize sıra gelmiyor... Bizde özel hastaneleri tercih etmek zorunda kalıyoruz” (Mahalle sakini).

Çorum Valiliği ve ilgili birimler, göçmenlere yönelik eğitim ve sağlık konusunda ciddi ça-

İşmalar yürütmektedirler. Katılımcıların, göçmenlerin eğitime katılımı ve sağlık konusunda ciddi kaygıları olduğu tespit edilmiştir. Bunda, göçmen çocukların eğitim ve dil sorunu, yetişkinlerin dil ve uyum sorunu, göçmen kaynaklı bulaşıcı hastalıkların (verem, kızamık, şark çıbanı, el-ayak hastalığı gibi) yaygınlaşması korkusu, göçmenlerin çocuk doğum oranlarının fazlalığı gibi hususların etkili olduğu söylenebilir.

iii. İstihdam konusu

Ülkemizde göçmenlerin istihdamına yönelik yasal mevzuat çerçevesinde işlemler yürütülmektedir. Bu kapsamda da, Çorum ili genelinde ilgili birimler göçmenlere iş yeri açma ruhsatı verme ve istihdam edilme süreçlerini takip etmektedirler. Araştırma konumuz çerçevesinde ise, göçmenlerin istihdamına ilişkin katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir. İstihdamla ilgili olarak, genellikle ucuz iş gücü işveren için tercih nedeni olabilmektedir. Çorum'da faaliyet yürüten özel sektörün, ucuz iş gücü nedeniyle çoğunlukla göçmenleri tercih ettiği görülmektedir.

“Ülkemizde işsizlik artmaktadır. Göçmenler, asgari ücretinde altında çalıştıkları için vatan-daşın iş imkânını kısıtlıyorlar. Ucuz iş gücü nedeniyle, inşaat sektöründe çoğunlukla Suriyeli, Iraklı göçmenler çalıştırılmaktadır” (Muhtarlık Sekreteri)

“Her sabah saat yedi de Türk ve Arap işçiler Caminin önünde toplanırlar. Sonra işverenlerle fiyat pazarlığına girilir. Türkçe bilen Araplar işi alabilmek için Türklerin söyledikleri fiyatların beş, on lira azını söyleyerek standart fiyatların altına iniyorlar. İşverenlerde bu sebeple Arapları tercih ediyorlar.ve Araplar işe giderken bizim halkımız evine dönmek zorunda kalıyor” (Bakkal, Mahalle sakini)

Sanayi sektöründe ara eleman olarak çoğunlukla göçmenlerin tercih edilmesi ya da yerleşiklerin ara eleman olarak çalışmayı kabul etmemeleri, zamanla göçmenlerin çalıştıkları iş alanlarında kendi işlerinin patronu olacakları algısını oluşturmaktadır.

Yerleşiklerin ara eleman olarak çalışmayı kabul etmemelerinin pek çok nedeni olabilir. Bir katılımcı; “Ücret düşüklüğü, bizim gençlerimizin sanayi alanında ara eleman olmayı tercih etmemelerini doğurmaktadır.. Zorunlu eğitimin 12 yıl olması, Lise mezunu gençlerin bu iş alanlarını beğenmemelerini neden olmaktadır... Teknik okulların iş alanlarına ilişkin uygulama eksikliği kalifiye ara eleman arayışına neden olmaktadır. İşverenlerde kalifiye ara eleman ihtiyacını, göçmenler arasından tercih etmek suretiyle gidermektedir” (Mahalle muhtarı) şeklinde ifade etmiştir.

Göçmenler Çorum'da kendi iş alanlarını kurmaya çalıştıkları ve bu doğrultuda ciddi adımlar attıkları gözlemlenmektedir. Şuan bakkal, fırın, berber gibi küçük çaplı hizmet sektörlerinde faaliyet yürütmektedirler.“Alanında becerikli olanların ekonomiye katkılarının önü açılmalıdır. Böylece onlarda kendi ayakları üzerinde durabilirler” (Hırdavat dükkanı sahibi).

Katılımcılar, göçmenlerin kendi iş alanlarını tesis ederken, devletin bir takım vergi muafiyeti sağladığı veya maddi destek verdiğiinden dolayı kaygılı olduklarını, aynı iş sektörlerinde

kendileri bir adım attıklarından yasal prosedürlere takıldıkları ve herhangi bir muafiyet ve destek alamadıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların, göçmen istihdamı konusuna bakışlarında bir belirsizlik söz konusudur. Kayıt dışı istihdam, ucuz iş gücü ve ülke genelinde yaşanan işsizlik artışı gibi hususlar negatif yönde düşüncelerin oluşmasına neden olurken, yetenekli kişilerin değerlendirilebileceği, ekonomik kalkınmaya katkılarının sağlanabileceği ve böylece kendi ayakları üzerinde durabileceklerine yönelik pozitif eğilimler de mevcuttur.

iv. Göçmen kaynaklı güvenlik sorunları

Göçün birçok yönden insan psikolojisi ve sosyolojisi üzerinde travmatik etkisi vardır. Göç, dini, dili ve kültürü yabancı bir ülkeye gerçekleşiyorsa bu durum daha da karmaşık bir hal alabilmektedir. Yerleşikler, sonradan gelenleri düzen bozucu olarak değerlendirme eğilimindedirler.

Yapılan saha çalışmalarında, Çorum genelinde göçmen kaynaklı ciddi bir güvenlik sorunu ile karşılaşılmamıştır. Görüşme yapılanların çoğunluğu ufak çaplı olaylar dışında göçmenlerin karıştığı suç teşkil edecek önemli bir olayın olmadığını ifade etmişlerdir. Zaman zaman bazı hırsızlık olayları, kendi aralarında kavga gibi bir takım suç unsuru bazı olayların meydana geldiği belirtilmiştir. Bazen de, göçmenlerin mağdur olduğu bir takım olayların olduğu bildirilmiştir. Çorum Hakimiyet gazetesinin 14.02.2018 tarihli haberine göre halk günü toplantısında yabancı uyruklularla ilgili bilgiler veren Çorum İl Emniyet Müdürü, Çorum'da yaşayan yabancı uyruklu göçmenlerin suça karışma oranının % 1 bile olmadığını ifade etmiştir.⁵

“Üç yüz hanesi Iraklı olan bir mahallede bir tane sorun çıktı diye bütün Iraklıları suçlayamayız. İnsanın olduğu her yerde sorunlar olabiliyor. Ama ileri yıllara dönük hırsızlık ve ahlaksızlık konusunda tehlike arz ediyorlar” (Mahalle Muhtarı).

“Göçmen kaynaklı bir suç olayında emniyet görevlilerini çağırdığımızda, olay ile ilgili herhangi bir resmi işlem yapmadan olayı orada çözmeye çalışıyorlar. Bence, ileride ciddi sorunlarla karşılaşacağız. Buna yönelik çözüm bulunmalı (Dernek görevlisi).

“Parkalarda, bahçelerde gelişi güzel hareket ediyorlar, sağa sola zarar veriyorlar. Onları gördüğümde parka gitmek istemiyorum” (Mahalle sakini).“Dini yaşantıları bizim gibi değil. Onları çok katı görüyorum” (Mahalle sakini). Çorum ili genelinde her ne kadar resmi makamlara yansımış göçmen kaynaklı güvenlik sorunu çok sınırlı bir düzeyde olmakla birlikte, katılımcıların, göçmen kaynaklı güvenlik tehdidi algılarının her geçen gün arttığı gözlemlenmektedir. Bunda, göçmenlerin uyum sorunları, kültürel ve sosyal çatışma, ekonomik sorunlar nedeniyle göçmen kaynaklı suç olayları, dini algı ve yaşayışlarındaki farklılıklar gibi hususların etkili olduğu söylenebilir.

⁵ <http://www.corumhakimiyet.net/> (Erişim tarihi: 14.02.2018)

v. Göçmenlere vatandaşlık verilip verilmemesi hususu

Ülkemizde göçmenlere vatandaşlık verilip verilmemesi konusu kamusal gündemi yoğun bir biçimde meşgul eden bir husustur. Devlet, konunun artı ve eksi yönlerini dikkate alarak bir politika belirlemeye çalışmaktadır. Vatandaşlar ise, siyasal, ideolojik ve etnik kimlikler üzerinden konuyu tartışmakta ve zaman zamanda bu konu manipülasyon aracı olarak kullanılmaktadır.

Araştırmamız kapsamında katılımcılarla yaptığımız görüşmelerde, göçmenlere vatandaşlık verilip verilmemesi konusundaki görüşleri sorulmuş ve çokluk ve sıklığa göre ulaşılan bulgular aşağıda verilmiştir.

“Ben vatandaşlığın verilmemesi gerektiğini düşünüyorum. Cumhurbaşkanlığına, valiliğe bu konuda çok mail attık... Ülkemize uyum sağlamalarına imkân yok” (Mahalle Muhtarı).

“Vatandaşlık verilmemeli. Verilirse tamamen ülkemizde kalırlar. Bunlara belirli bir iş imkânı verilip, belirli bir bölgeye yerleştirilmeli.” (Mahalle sakini).

“Vatandaşlık verme durumu siyasi bir durum bence. İyi olan yararlanmalı, iyi olmayan yararlanmamalıdır” (Fırın sahibi). “Vatandaşlık verilmesin. Bunların ülkemize zarar vereceğini düşünüyorum” (Mahalle sakini)

Katılımcıların göçmenlere vatandaşlık verilip verilmemesi hususunda zıt eğilimlere sahip oldukları, başka bir ifadeyle konuyla ilgili muğlaklığın olduğu tespit edilmiştir. Bu eğilimde, hiç kuşkusuz sosyal medya üzerinden yapılan manipülasyonlarında katkısı bulunabilmektedir. Yapılan görüşmelerden hareketle vatandaşlık verilip verilmemesi hususundaki belirsizlikte, göçmenlerin kalıcı olma ile geri dönme ihtimallerindeki belirsizlik, gündelik hayatta göçmenlerin toplumsal ve kültürel uyum/uyumsuzlukları çerçevesinde yaşanan bireysel tecrübeler gibi nedenlerin etkili olduğu ifade edilebilir.

Sonuç

Ülkemiz coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle tarih boyunca kitlesel sığınma hareketleri de dâhil olmak üzere geniş anlamda göç hareketlerinin nihai durağı olmuş ve milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır.

Son yıllarda Orta Doğu kaynaklı savaş ve kaos ortamı, Irak ve Suriye gibi sınır ülkelerden ülkemize yoğun bir göç akınına neden olmuştur. Göçün başlarında sınır bölgelerine yerleştirilen bu insanlar, zamanla sayılarının artmasıyla ülke içine kontrollü bir şekilde dağıtılmıştır. Çorum ili de bu süreçten etkilenmiştir. Çorum’da yaşayan yabancı göçmenler arasında Iraklılar çoğunluğu oluşturmaktadır. Suriyeliler nüfus olarak az olmalarına rağmen, Çorum halkı karşılaştığı her Arap göçmeni Suriyeli olarak düşünmektedir. Çorum il merkezinde yaşayan yabancı göçmenlere yönelik Çorum halkının düşüncelerinin araştırıldığı bu çalışmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Yerleşiklerin Ensar-Muhacir ilişkisi bağlamında göçmenlere yönelik göçün ilk yıllarındaki bakışı, son yıllarda anlamını yitirmeye başlamış ve pratikteki değeri zayıflamıştır.
- Yerleşiklerin eğitim ve sağlık konusunda göçmenlerle ilgili ciddi kaygıları bulunmaktadır.
- Yerleşikler, göçmen istihdamı hususunda belirsiz bir eğilime sahiptir.
- Yerleşiklerin göçmen kaynaklı güvenlik/tehdit algıları her geçen gün artmaktadır.
- Yerleşikler, göçmenlere vatandaşlık verilip verilmemesi hususunda belirsiz bir eğilime sahiptir.

Farklı dini eğilimlerle birlikte yaşamayı tecrübe etmiş Çorum halkı, dışarıdan gelen yabancı göçmenlerle de birlikte yaşama pratiklerini geliştirecektir. Bu kapsamda, farkındalık oluşturmak, sürdürülebilir politika belirlemek için Çorum halkının göçmenlere yönelik bakışlarında yukarıda tespit edilen ve diğer benzeri hususlar üzerine daha özel saha çalışmalarının yapılmasının önem arz ettiği ifade edilmelidir.

Sonuç olarak, Irak ve Suriye'deki mevcut durum göz önünde bulundurulduğunda, Ülkemize yönelik göç süreci bitecek ya da geri dönüş süreci başlayacak gibi görünmemektedir. Geçici koruma adı altında ülkemizde misafir edilen bu göçmen toplulukların sorunlarının tespiti ve çözümüne yönelik çalışmaların artırılması, bunun yanı sıra, kendi vatandaşlarımıza bu topluluklarla ilgili olarak sağlıklı bilgilendirme ve farkındalık oluşturma amaçlı programların geliştirilmesi önem arz etmektedir.